

A zarándoklat misztériuma a hinduizmusban

Az emberben mindig is élt a helyváltoztatás igénye. Ezt Indiában ősidőktől fogva szellemi tartalommal igyekeztek összekötni, ugyanakkor a helyváltoztatást érdekes ambivalencia kíséri. Egyfelől elítélik, sőt tiltják az utazást, másfelől minden hindu számára szinte kötelező legalább életében egyszer ellátogatnia a szent helyekre, vagy a Gangeszhez.

Bráhmaánknak egyenesen tilos volt India határait átlépni, vagy átkelni az óceánon. A szűkebb lakhely elhagyását sem javasolták az átlagembernek, bár röghöz kötöttség nem volt. Az utazás úgy tartják tisztátalanná tesz, amit engesztelő, tisztító rítussal egyenlítene ki, így a tisztulás köré számos ceremónia épült. Márpedig ennek része a zarándokhelyeken vett tisztító fürdő is. Ugyanakkor az Aitaréja-bráhmaana szerint: Nem lehet boldog, aki nem utazik. Ugyanabban a szűk körben még a legkiválóbb ember is bűnözővé válhat. Indra a vándorok védőistensége utazz hát! Indiában ősidőktől fogva hisznek a szent helyek szentségében, s a zarándoklat az élet szerves részét képezi. A Purána-irodalom majd mindegyike magasztalja a szent helyek látogatását. A hinduk minden lelki gyakorlatának célja az üdvösség, ám nem igaz, hogy minden zarándok és fürdőző fölszabadul, hiszen a Padma-purána írja (11. fejezet): Üdvösségre az jut, aki kordában tartja tagjait, gondolatait, tudását, vezeklését és hírnevét. Aki testileg tiszta, mentes az egoizmustól, elégedett s szolgálatait fejében sosem fogad el ajándékot, bizony fölszabadul, ha a szent helyekre látogat.

Aki koplal, ha nem kap ételt, s aki fegyelmezi érzékszerveit, bizony fölszabadul, ha a szent helyeket látogatja. Az igaz és erényes, haragtól mentes ember, aki minden lényt úgy tisztel, mint önmagát, bizony fölszabadul, ha a szent helyeket látogatja. Az üdvözüléshez tehát tiszta szív és emelkedett tudat szükséges, mások számára csak bűn a zarándoklat! Éppen ezért Indiában hajdanán nem sokra tartották az utazást, a pusztá helyváltoztatást, a zarándoklat viszont annál becsebbé vált. Egyesek szerint a zarándokhelyek szerepe és a templomi imádat a buddhizmust követően lendült fel, ám valójában a hinduk zarándok-igénye mélyebb gyökerekre nyúlik vissza. Az Indus-Gangesz alföld már neolitikum óta (i.e. 10.000) lakott vidék, 5-7000 éve fejlett civilizációknak helyet adó terület, sőt az Indus-Szaraszvati kultúra fénykorát is erre az időre teszik. India önmagában akkora, mint Oroszország nélkül Európa, ezért is nem volt hódító külső országok felé, hiszen a hódítások, a birodalomépítések India földrajzi határain belül maradtak, s éppen emiatt a belső, honi zarándoklat is teljességgel kielégítő, nagyszabású feladat volt.

A termékeny völgyek könnyű megélhetése sajátos orientációt eredményezett: nem a fizikai problémák megoldásával, hanem metafizikai létproblematikával foglalkoztak, a pozitív tudományok inkább spekulatív jellegű természetfilozófia szintjén foglalkoztatták a gondolkodókat, a természettudományok terén kevésbé.

Egyfajta zarándoklatnak tekinthető az idegen utazók indiai látogatásai. Évszázadokon keresztül ezek jelentették az elsődleges információforrást e távoli országról. Csupán felsorolásszerűen említjük a külföldi utazók beszámolóit: i) Hérodotosz és Ctesias perzsa közvetítőkön keresztül, sok a túlzó, mesés elem

ii) Nagy Sándor kísérete, továbbá Megaszthenész, Szeleukosz követe Csandragupta Maurja udvarában

iii) Az Erithreai-tenger körülhajózása, Egyiptomban letelepedett görög szerző műve i.sz. 80 táján tett utazásáról

iv) Ptolemaiosz, i.sz. II. század, földrajzi összefoglalás, másodlagos forrásokból dolgozik, sok a tévedés

v) kínai kutatók: a) Fa-hsien (i.sz.V.sz.), b) Hsien Csang (i.sz.VII.sz.)

vi) arab utazók a VIII. századtól + európaiak (Alberuni, Marco Polo XIII.sz.)Az első feljegyzések a zarándoklatokról már a korai upanisadokban (i.e. VI-VII. század) is megtalálhatók, részletesebb kibontásuk a Puránákban (ie. V. század i.sz. III-IV. század), és a Mahábháratában (i.e. 400 i.sz. 400) található. Az egyik legfontosabb hindu forrásmű, a Bhagavad-gítá szerint a hagyományos vallásosság gyakorlatai közé tartozik a vezeklés, aszkézis, önfegyelmezés; az írástanulmányozás; az adakozás; áldozatok bemutatása, rituális tettek; a zarándoklat, valamint a teljes meghódolás, Isten iránti önátadás.

Ezek közül foglalkozunk a szent helyek bejárásával!

Az íráskor szerint az elme s a gondolatok fegyelmezése vagy a belső tisztaság legalább olyan eredményes, mint a zarándoklat, ez utóbbi mégis jobban felcsigázta az indiai ember kíváncsiságát. Egy-egy gyönyörű természeti látvány emelkedettsége a szellemet, az emberi tudatot is emeli, kiszabadítja a hétköznapi kényszerpályájáról, így a zarándoklat helyváltoztatásával együtt jár a tudati változás is. A hindu természetszemlélethez amúgy is hozzá tartozik a teljesség látása, az immanens Isten felismerése. Tekintsük át a zarándoklattal kapcsolatos etimológiai jelentéseket! Játra: 1. menés, mozgás, utazás; 2. hadmozdulat, expedíció, vonulás, invázió; 3. zarándoklás (tírhajátra); 4. zarándokcsapat; 5. ünnepség, vásár, ünnepi esemény; 6. felvonulás, ünnepi menet; 7. út; 8. létfenntartás, megélhetés; 9. eltelés, elmúlás (időé); 10. egyesülés, találkozás; 11. út, mód, módszer, eszköz; 12. szokás, gyakorlat, módszer; 13. jármű, szekér; 14. színpadi szórakozás

Így a játra jelenthet gyalogos utazást, zarándoklatot, szent helyek látogatását, prédikációs körutakat, vagy általánosságban utazást. A szent célú utazás elsősorban szent emberek (szádhuk), tanítók (guruk vagy ácsárájk) vagy vándor aszkéták javasolt lelki gyakorlata. Tírtha: 1. szent hely, zarándokhely, főként vízparton vagy víz közelében (folyó, tó, víztározó, tenger); 2. gázló, átkelőhely (összeköttetés, átjáró az evilági és túlvilági dimenziók között)A zarándoklat célja és értelmezése a hinduizmusban több szintű. A fizikai helyváltoztatás kizökkenti az embert a hétköznapi élet kerékvágásából, s a változás nyitottabbá, befogadóbbá tesz spirituális élményekre. A zarándoklat tudatos lelki gyakorlat, így a hívek aktív részvétele nemcsak az utazásban, hanem a tisztulás-vezeklés-megvilágosodás terén is követelmény.

Hajdanán a zarándoklás feltétlenül gyalogos utazás volt, ami komoly erőpróba, nemegyszer veszélyes vállalkozás volt. Áldásos időpontban kezdték, ajándékot osztottak a helybéli bráhmaánknak, a templomoknak, búcsút vettek a rokonságtól és barátoktól, hogy aztán a távoli szent hely, folyó, vagy templom felé induljanak, s akár soha vissza ne térjenek. A száműzetés, zarándoklat az Eposzok állandó témája: Ráma egy sajátos fordulat miatt hosszú

évekre erdei száműzetésbe kényszerült, a Mahábhárata szereplői, a Pándavák is kalandos száműzetésben, egyfajta zarándoklatban éltek.

Mi végett vállalták a zarándokok a nehézségeket? Pragmatikus okok:

" Gyermeekáldás, fogamzás (gyógyvizek, források, ásványok, magnetikus hatások stb.)

" Tisztulás

- megszállottságtól, mentális bajoktól, fertőző betegségektől

- lelki tisztulás, bűnöktől, karmától,

" Világlátás, tanulás, ismeretszerzés, eszmecsere, kulturális kapcsolatrendszer

" Gazdasági csere (ünnepek, vásárok, vendéglátás) Szellemi-misztikus okok:

" Evilági-túlvilági erénygyűjtés, a következő élet, születés előkészítése

" Ősatyákért, rokonokért bemutatott áldozatok

" Megvilágosodás (a szent helyek fokozzák az ember szellemi nyitottságát)

" Isten kiengesztelése, megörvendeztetése Szent kötelesség tehát az Isten megörvendeztetésére, a jámborság gyakorlására és a bűnök lemosására. A zarándoklat emlékezteti az embert isteni elhivatottságára. Sokszor a családi kirándulás, vagy üdülés is szakrális színezetű. A szent helyekre érve a zarándokok kötött rítust követnek, általános előírások vonatkoznak a résztvevőkre:

" Aszkézis, koplalás (legalább egy napig + a böjt feloldása, a lakoma), virrasztás, alázat gyakorlása (szolgálat)

" Hajvágás, kopaszra borotválás (elszakadás a világi ügyektől)

" Nemi tartózkodás, absztinencia (tartózkodás a bűnös tettektől, vezeklés jelleggel)

" Ősatyáknak bemutatott áldozat

" Tisztító fürdő, körüljárás (templomot, szent helyet vagy akár a Gangeszt! Extrém gyakorlatok, amikor a földön gördülve, leborulva araszolva stb. haladnak)

" Adományozás a helyben élő szenteknek, illetve a templomoknak

" Templomi imádat, felajánlások

" Szent társulás, tanulás, a gondolatok feltárása, eszmecsere A hagyományos zarándoklat nem kötődik kasztokhoz, ezeken az eseményeken bárki szabadon részt vehet, az aszkéták életének viszont kötelező, szerves része a zarándoklás, vándorlás. Előírás volt például, hogy a vándor aszkéta egy-egy helyen nem tölthetett néhány napnál hosszabb időt, sőt egy-egy otthonban egy tehénfejényi ideig maradtak a legszigorúbbak. Kivételt képez az esős évszak négy hónapja, amikor viszont egy helyben tartózkodva vészelték át a monszun idejét. A vándorlás, zarándoklat az Istenre hagyatkozás lelki gyakorlata, amikor is nincstelenségben, tulajdon, birtok, megélhetés nélkül az adakozók jóindulatára bízva magát a vándor aszkéta. A célállomás Észak, a Himalája, ahol aztán végső visszavonultságban meditál, készül teste elhagyására. Az ezeryi szent zarándokhely közül a Himalája-régiót tekintik lelki gyakorlatokra legalkalmasabbnak, mert itt számos vezeklőhely, szent remetelak (ársram) található, s a szent folyamok is innen erednek, mint a Gangesz vagy a Jamuná. Emellett az észak felé indulni kifejezésnek misztikus jelentése is van, az északi irány a világról való lemondás, az abszolút igazság keresésének, a végső üdvösségnek szinonimája.

Egyes zarándokhelyek egyetemes tiszteletnek örvendenek, s bármely felekezet vagy vallás híve szívesen keresi fel (ez igaz bizonyos ünnepekre is), más helyek inkább egy-egy isteni személyhez kötődnek.

A zarándokhelyek sokszor isteni események helyszínei mint a földre szállt avatárok esetében (Siva Bhuvanésvar, Krsna Mathura-Vrndávan stb.), máskor az ott élő szentekkel kapcsolatos.

A Visnu-hívőknek száznolc fő zarándokhelye ismeretes, melyek Visnuval, Rámával vagy Krisnával kapcsolatosak, Durgá imádóinak ötvenkét szent helye ismeretes, a Siva-hívők szent helyei pedig a nagy lingam-templomok, szám szerint tizenkettő. Indiának hét szent városa és hét szent folyója ismeretes, de valójában minden folyó szent, s a hegyek, tavak, ligetek is lehetnek szakrális pontok, melyek fölkeresése mindenki számára áldásos. A hinduk a fizikai jelenség mögött is személyiséget érzékelnek, ezért beszélnek például Gangesz anyáról.

A három legszentebb zarándokhely Prajág, ahol a Gangesz, a Jamuná és a láthatatlan Szaraszvatí szent folyamok találkoznak, itt rendezik a Kumbha-méla zarándoktalálkozót; Benáresz, az örök város a Gangesz partján, valamint a Visnuval kapcsolatos Gaja, ahová áldozni járnak a hinduk.

A hét szent város Ajódhja Ráma születési helye; Mathura Krsna születési helye; Haridvar, ahol a Gangesz a Himalájából a síkságra ér; Gaja itt Visnu lábnyomát őrzik; Benáresz Siva lakhelye, ahonnan halálával az ember a mennyekbe jut; Prajág a három szent folyó találkozója (mai nevén Allahabad); Dváraka Krsna hajdani fővárosa.

A négy égtáj szerint is megkülönböztetnek zarándokhelyeket, amik más-más istenségekkel kapcsolatosak: északon Badrináth városa a Himalájában Siva imádatával kapcsolatos, keleten Orissza államban Puri városa a Bengáli-öböl partján, ami a Dzsagannáth-Krsna kultusz középpontja, délen Ramésvaram, ami Ráma imádatának egyik központja s végül nyugaton, Gudzsarát államban Dváraka, Krsna egykori fővárosa, melynek java része hajdan a tenger alá került. Mitől szent a Gangesz?

A Gangesz folyam egyetemes tiszteletnek örvend Indiában. A hinduk hiszik, hogy tisztító hatását a környezetszennyezés ellenére is megőrzi. Jóllehet biológiai kutatások szerint gyakorlatilag is antibakteriális hatású a folyam vize, a hinduk számára mégsem innen a tisztító ereje. A Gangeszt az univerzum folyójának tekintik, mennyei Gangesznek mondják. A folyam képében az univerzumi teremtés ősvize ereszkedik alá a földre. Visnu lábaitól ered, Siva fején keresztül érkezik a földre a mennyei víz, ezért szakrális értelemben tisztító, bűnököt lemosó hatású a szent folyam. A folyamot megszemélyesítő istennőnek a Gangesz felső folyásánál minden nap áldozatot mutatnak be. A bráhmanák napi háromszori rituális fohásza is kötődik a szent vizekhez, tisztálkodás után mondják imáikat.

A szent helyeknek komoly tisztító hatást tulajdonítanak: a szent víz lemosa az ember bűneit, a templomban följánlott gyümölcscsel az ember terheitől is megszabadul, mindez lelki megkönnyebbülést, a karma (cselekedetek visszahatásai)

enyhítését jelenti a hívek számára. A szent embereknek, a szádhuknak is igen nagyfokú lelki erőt tulajdonítanak, s míg a zarándoklat csak lassan tisztít, a szentek társasága azonnali hatást gyakorol az emberre.

A szakrális helyek összekapcsolják a földi és égi dimenziókat, átmenetet jelentenek a zarándok számára anyag és szellem között. Ennek fölismerése spirituális érzékenység kérdése, ezért is nevezik a szent helyeket tudatsíknak, s nem csupán fizikai lokációknak. A szent helyek fizikai dimenzióin túl a szellemi-lelki dimenzió megközelítése a zarándoklat igazi célja. Ezen a síkon a zarándoklat már nem fizikai helyváltogatás, hanem a tudat megtisztításának módszere.

A zarándoklat kötődhet egy-egy periódushoz, évfordulóhoz, ismétlődhet évenként vagy más időegységként, de életük végén sokan véglegesen visszavonulnak egy-egy szent helyre, hogy lelki gyakorlatokkal, meditációval, a szent zarándokhely védő légkörében készüljenek a következő életükre vagy az örök üdvösségre. Így az egész élet tekinthető zarándoklatnak, mert egy születés a hinduk hite szerint csak egy felvonás a születések és halálok ismétlődő körforgásában, a szamszarában. Az élet-zarándoklat célja a bekapcsolódás az isteni szeretet és harmónia áramába, a világi kötöttség helyett.

India ad otthont a világ legnagyobb szabású emberi megmozdulásának, a Kumbha-méla zarándoktalálkozóknak. Tizenkét évenként rendezik a nagy találkozókat Prajagnál (Allahabad), időközben kisebb gyűlések is periodikusan ismétlődnek. 2001 januárjában két-három hétig tartott a legutóbbi ilyen nagyszabású találkozó, melyen becslések szerint vagy negyvenmillió zarándok vett részt. A kumbha-méla (edény-találkozó) a Puránák történeteire nyúlik vissza, melyek szerint az ősidőkben a halhatatlanság nektárjából néhány csepp a földre hullt, éppen Prajagnál is, ezért az itt vett tisztító fürdőt igen szentnek és üdvösnek tekintik. India rendkívül heterogén ország, lakosainak száma több mint egymilliárd ember, akik negyven-ötven nyelvet és számtalan nyelvjárást beszélnek. Páratlan a vallási, népességi sokrétűség, a regionális különbségek a kultúrában, szokásokban stb. Mindezek ellenére létezik egy mindent átfogó kulturális együvé tartozás, egység, melynek alapvető elemei az alábbiak:

" a szakrális nyelv, a szanszkrt

" a tradíció: életmód, erkölcs, dharma (törvény vagy vallás), világszemlélet

" a társadalmi rend: a kasztok rendszere s az emberek egymásrautaltsága

" vallásosság, a szent helyek tisztelete, zarándoklat

A szent helyek sokasága és a zarándoklat, mint társadalmi, kulturális és gazdasági, valamint szakrális aktus az együvé tartozás rendkívül fontos eleme, amely Indiában évezredek óta őrzi kultúraformáló szerepét. 3. Tudd meg hát, az önvaló lélek a kocsin ül, a test ez a kocsi. Értelem a kocsihajtó és elme a gyeplő.

4. Az érzékek a lovak, az érzéktárgyak az utak. Mikor Ő (a Legfelsőbb Lélek) kapcsolatban áll a testtel, az érzékekkel s az elmével, a bölcsek élvezőként ismerik.

5. Kinek nincs kellő értelme, s kinek elméje (a gyeplő) nincs szorosan kézben tartva, annak érzékei (a lovak) zabolátlanok, mint a kocsis rakoncátlan lovai.

6. Ám a kellő értelemmel bíró, kinek elméje fegyelmezett, annak érzékei zabolázottak, akár a kocsis engedelmes lovai.

7. Kinek nincs kellő értelme, figyelmetlen és mindig tisztátalan, sosem éri el azt a helyet, hanem a születések körforgásába hull.

8. Ám a kellő értelemmel bíró, figyelmes és mindig tiszta eléri azt a helyet, ahonnan többé nincs újabb születés.

9. Akinek értelem a kocsis, aki kézben tartja az elme gyeplőjét, eléri utazása végcélját, Visnu legfőbb lakhelyét.

(Katha-upanisad 1.fejezet)